

Boekbesprekingen

BOUMAN, A. E., DE BRUIJN G. J., VAN HINSBERG A., SEVENSTER P., WANDERS E. A. J. & WANDERS R. M. 1991. *Meeuwen – Opkomst en ondergang van een meeuwenkolonie*. Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 204. 68 p. ISBN 90.5011.050.9. Prijs f 23.

Het is een bijzonder aardige gedachte van de auteurs geweest om ter gelegenheid van de uitreiking van de Dr. Abraham Schierbeekprijs 1991 aan H. Wanders, een van de nestors van het meeuwenonderzoek in Meijndel, een boekje over de geschiedenis van de meeuwenkolonies in de duinen tussen Den Haag en Wassenaar het licht te doen zien. Door de komst van de vos in het duingebied zijn de kolonies nu geheel verdwenen.

Na een algemene inleiding over het gebied door T. W. M. Bakker (merkwaardig genoeg niet als auteur vermeld op de titelpagina) volgen hoofdstukken over het aantalsverloop, populatie-dynamische processen, beheer, de rol die de meeuwenkolonie van Wassenaar heeft gespeeld bij het ontstaan en de ontwikkeling van de ethologie (gedragsleer) in ons land, en de gevolgen van agressief gedrag voor het broedverloop. Met deze uitgave kijkt men als het ware in de keuken van de Meijndelse meeuwen-gemeenschap. Het boekje is het lezen dan ook meer dan waard. Niet alleen voor vogelaars maar ook voor terrein-beheerders.

Kritische opmerkingen zijn er zoals altijd te plaatsen. Zo vraag ik me af of Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen die veel agressief gedrag vertonen, inderdaad daardoor zo'n gering broedsucces hebben of dat dit komt doordat zulke meeuwen zo laat in het seizoen broeden (er is namelijk een negatief verband tussen broedsucces en de datum waarop het eerste ei wordt gelegd). Hier ligt een terrein braak voor experimenteel onderzoek.

Het is jammer dat er aan het boekje redactioneel niet meer aandacht is besteed. Soortnamen beginnen nu eens met een hoofdletter, dan weer met een kleine letter, Meijndel wordt op verschillende manieren geschreven (eij en ei). Ook is het niet vrij van taalfouten. Verder wordt er niet altijd naar de literatuur verwezen of is dat soms ongelukkig geschied. Het meest storend vond ik echter dat de getallen in de tekst en in de tabellen soms niet met elkaar overeenstemden. De boodschap van het boekje wordt er echter niet wezenlijk door aangetast. — *Arie L. Spaans*

ENS B. J. 1992. *The social prisoner, causes of natural variation in reproductive success of the Oystercatcher*. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen. 222 p. Prijs f 30,-. Verkrijgbaar bij de Academische Boekhandel Scholtens-Wrusters, Guldenstraat 20, 9712 CE Groningen.

The social prisoner is de neerslag van het vele werk dat door een hele ploeg mensen aan de Scholekster op Schiermonnikoog onder de bezielende leiding van Jan Hulscher, Bruno Ens en Marcel Kersten werd uitgevoerd. Prachtige foto's van Jan van de Kam helpen de lezers zich in te leven in het sociale leven van de Scholekster, en hier en daar wordt de lezer zelfs een kijkje op het sociale leven

van de schrijver gegund. Meerdere auteurs zijn bij de stukken betrokken, een bewijs dat een dergelijke brede aanpak niet door een enkeling kan worden volbracht. Het boeiende proefschrift bevat een weelde aan gegevens en ideeën. De Scholekster blijkt op Schiermonnikoog in een sociaal keurslijf te leven!

Na de inleiding beschrijft Ens in het tweede hoofdstuk dat territoria sterk verschillen in kwaliteit. Dit verschil hangt samen met de afstand tot het wad, waar het meeste voedsel wordt gehaald. Dieren die hun broedterritorium aan de wadrand hebben (hokkers) produceerden drie keer zoveel jongen als dieren die een ruimtelijke scheiding tussen hun broed- en voedselterritorium hebben (wippers). Uit metingen van het broedsucces van dieren die van de ene categorie naar de andere overgaan, concludeert Ens dat dit verschil niet in de kwaliteit van het dier ligt. Er bestaat een grote concurrentie om hokkerterritoria, maar de ruimte is beperkt. Deze tweedeling in territoriumkwaliteit bleek van groot belang voor het onderzoek, omdat de ligging van het territorium als een directe kwaliteitsindicatie gebruikt kan worden.

In het derde hoofdstuk wordt beschreven hoe een jonge Scholekster zich binnen dit sociale keurslijf een plaatsje probeert te veroveren. De teneur van het hoofdstuk is, dat er verschillende manieren zijn om broedvogel te worden, maar het lijkt er op dat deze manieren elkaar uitsluiten. Als je kiest om vanuit een voedselterritorium op het wad je tussen de hokkers te dringen dan geeft dat potentieel een hoge opbrengst, maar de kans dat je er tussen komt is klein. Op die manier ontstaat een wachtrij van potentiële broedvogels. Andere proberen het vanuit de "soos", een plek tussen de wipperterritoria waar veel niet-broeders komen. Een dier dat niet probeert ergens een lokale dominantie op te bouwen heeft weinig kans er tussen te komen.

In het volgende hoofdstuk, dat als de kern van het proefschrift mag worden gezien, is doorgerekend wat de evolutionaire consequenties in termen van nakomelingen van de verschillende strategieën zouden zijn. Dit alles is mogelijk op basis van de transitiekansen, waarvan het plaatje mij altijd doet denken aan de expo in Brussel. De conclusie is dat evolutionair gezien het beschreven scholekstersysteem stabiel zou kunnen zijn. Het is begrijpelijk dat sommige dieren toch voor een wipperterritorium kiezen omdat er veel langere wachttijden voor een hokkerterritorium zouden zijn. Door de enorme concurrentie acht Ens het ook voorstelbaar, dat het voor de Scholekster gunstig is pas laat in het leven met broeden te beginnen.

Het vijfde hoofdstuk behandelt de scheiding bij de Scholeksters, waarbij met name het idee dat dieren van een scheiding zouden kunnen profiteren de schrijvers bezig houdt. In dit stuk heeft Ens samengewerkt met Safriel en Harris waardoor ook de gegevens die op Skokholm verzameld werden op dezelfde manier geanalyseerd konden worden. Scheidingen komen niet veel voor, zijn soms gedwongen, en kunnen in enkele gevallen toegeschreven worden aan een actieve keus van het vrouwtje. Ens presenteert metingen over het broedsucces van dieren met oude en nieuwe partners. Hoe uniek dit materiaal ook is, de conclusies over het voordeel van scheiding blijven vaag omdat ze niet los gezien kunnen worden van

mogelijke andere effecten op het reproductief succes.

In het volgende hoofdstuk gaan de auteurs na wat het voordeel van buitenechtelijke copulaties kan zijn. Na een gedetailleerde beschrijving van de frequentie van normale copulaties in de tijd, blijken buitenechtelijke copulaties minder voor te komen. Dit wordt bevestigd met DNA-fingerprints van 20 jongen en hun ouders. Het idee dat buitenechtelijke copulaties samenhangen met een poging om van partner te veranderen is het kernidee van dit hoofdstuk. Een test van dit idee zou welkom zijn.

Het laatste hoofdstuk behandelt de vraag of het paar als een eenheid een betere uitgangspositie bij de competitie om territoria heeft. Mannen en vrouwen spenderen evenveel tijd aan agressie wat in de periode voor de leg op kan lopen tot acht procent van de tijd. Mannen vertonen wel ander agressief gedrag dan vrouwen, zoals bleek uit de waarneming dat mannen meer vlindervluchten laten zien. Ook dit aspect van het leven van de Scholtekster wordt in het perspectief van de evolutietheorie bekeken, en de schrijvers achten het plausibel dat de sterke concurrentie om goede territoria een selectiedruk is geweest in de richting van een meer gelijke verdeling tussen de sexen in de verdediging van het territorium.

Samenvattend lijkt het mij dat de ontdekking van het territoriale systeem bij de Scholteksters een belangrijke is geweest en aanleiding heeft gegeven tot een serie zeer interessante onderzoekingen. Daarvan heeft Ens in dit proefschrift de sociale aspecten boeiend beschreven. Hij heeft zich ingespannen om de lezer deelgenoot van de theoretische achtergronden te maken en in veel gevallen zullen de lezers van zijn visie overtuigd zijn. Daar kritische toetsen van de ideeën niet altijd voorhanden zijn, hoop ik dat dit proefschrift geen afsluiting is, maar een aanleiding tot verregaand experimenteel werk aan de Scholtekster zal zijn. De technische uitvoering van het proefschrift is goed, de tekeningen van Dick Visser helder en goed als altijd, en nogmaals de foto's van Jan van de Kam zijn prachtig. — *Joost M. Tinbergen*

GAMAUF A. 1991. *Greifvögel in Österreich. Bestand-Bedrohung-Gesetz*. Monographien Bd. 29. Umweltbundesamt, Wien. IV + 136 p. ISBN 3.85457.071.6. Geen prijsopgave.

In deze publikatie wordt zakelijk en onder gebruikmaking van controleerbare cijfers een uitmuntend overzicht van de huidige en vroegere situatie van Oostenrijkse roofvogels geschetst. In Oostenrijk broeden tegenwoordig 14 soorten. Sinds halverwege de vorige eeuw zijn er echter twaalf soorten als broedvogel verdwenen, overwegend gieren en arenden. Daarnaast zijn er nog acht soorten die min of meer regelmatig worden waargenomen. Al deze soorten passeren de revue. In beknopte teksten wordt ingegaan op het voorkomen in Oostenrijk (basis: het atlasproject), de trend in de afgelopen twee eeuwen, de grootte van de broedpopulatie, het voorkomen in de loop van het jaar, habitatkeus en voedsel. Veel gegevens zijn afkomstig uit de grijze literatuur, zodat met dit overzicht eenvoudig een duistere roofvogelhoek van Midden-Europa wat beter wordt belicht. De trends komen overigens overeen met wat elders in West- en Midden-Europa is vastgesteld.

In een apart hoofdstuk worden voor zover mogelijk de roofvogelvervolg, de roofvogelhouderij en de effecten

van wettelijke bescherming op roofvogels gekwantificeerd. Een weinig opwekkend verhaal, waarin de jacht in sommige deelstaten een kwalijk hoofdrol speelt door desinformatie, obstructie van onderzoek en bestrijding van roofvogels. Hoewel nog opmerkelijk veel soorten onder de jachtwet ressorteren (in sommige deelstaten zelfs alle!), geldt meestal jaar rond een schoontijd. Toch is bijna de helft van de mislukte nesten op conto van menselijk ingrijpen te brengen. Klemmen en gif kunnen legaal worden gebruikt tegen vossen en kraaiachtigen; de gevolgen zijn desastreus voor roofvogels. Het beeld van roofvogelshows is navenant kwalijk. Commercieel gewin staat voorop, praatjes over educatie, revalidatie en wetenschappelijk onderzoek ten spijt. Voeg hierbij de internationale vogelhandel, waarin Oostenrijk met Duitsland een belangrijke rol speelt, en het beeld wordt er niet vrolijker op. — *Rob G. Bijlsma*

LÖHRL H. 1991. *Die Haubenmeise*. Neue Brehm Bücherei 609. Ziemsen Verlag, Wittenberg. 120 p. ISBN 3.7403.0251.8. Prijs f 34,75.

Uiterlijk gewijzigd, maar inhoudelijk volgens hetzelfde stramien, heeft de *Neue Brehm Bücherei* de val van de Muur overleefd. Tegelijkertijd is met de Kuifmees een interessant deel toegevoegd. Onder de mezen heeft deze soort betrekkelijk weinig aandacht gekregen, ondanks zijn talrijke voorkomen in dennenbossen (in Nederland al snel dichtheden van 20-30 paren per 100 ha). Het is dan ook een lastige soort om te onderzoeken, vooral door zijn gewoonte zelf holen in vermolmd hout te hakken. Dit boek geeft een helder inzicht in de hedendaagse kennis. — *Rob G. Bijlsma*

GLANDT D. (red.) 1991. *Der Kolkkrabe (Corvus corax) in Mitteleuropa*. Metelener Schriftenreihe für Naturschutz 2. Biologischen Institut Metelen E.V., Metelen. 118 p. ISSN 0936.7357. Prijs DM 10,-.

De titel dekt de bijdragen van de deelnemers aan een symposium over het voorkomen van de Raaf in Midden-Europa, gehouden in juni 1990. Op verschillende plekken zijn of worden Raven uitgezet in de hoop op een blijvende herintroductie, waaronder in Nederland (bijdrage van T. Renssen, grotendeels overeenkomstig de publikatie in *Limosa* 61: 137-144), Nordrhein-Westfalen (D. Glandt, C. Bäumer-März, A. Schuster, A. Koch, M. Heinen), Nationalpark Bayerischer Wald (W. Scherzinger) en België (J. Delvaux). De voortgang van deze projecten wordt uitgebreid uit de doeken gedaan. Daarnaast zijn er diverse bijdragen die de aantalsontwikkeling schetsen in gebieden waar de soort zonder hulp van de mens is teruggekomen: plaatselijk in de voormalige DDR (D. Sellin) en Polen (J. Bednorz), NO-Hessen (W. Brauneis) en het Schwarzwald (W. Eisfeld, P. Ströde, E. Ophoven). De resterende bijdragen beschrijven de biologie van in het wild levende Raven, onder andere de (leeftijds)opbouw en sociale structuur van groepen niet-broedende Raven door B. Huber. De meeste artikelen zijn beschrijvend, waardoor alleen gespeculeerd kan worden over oorzaken en grenzen van de groei. In vergelijking met de dichtheid in Vorpommern (22.4 paren per 100 km²) zouden de Raven op de Veluwe (4.6 paren per 100 km²) nog geruime tijd kunnen toenemen. Maar waarom vestigen zich tot

nu toe geen paren buiten de Veluwe? Is hier een verband met de grofwildjacht en de daarmee samenhangende voedselbronnen en bescherming? — *Rob G. Bijlsma*

SNOW D. (ed.) 1992. *Birds, discovery and conservation*. Helm Information, Mountfield. x + 198 p. ISBN 1.873403.15.1. Prijs £ 19.95.

Bij het honderdjarige bestaan van de *British Ornithologists' Club* is een bloemlezing uit het Bulletin van de BOC verschenen. Het geeft een overzicht van de modes en trends in de ornithologie, van ontdekkingsreizen tot beschrijvingen van nieuwe (of vermeende) soorten, taxonomische kwesties en ideeën over trek, gedrag, ecologie en bescherming van soorten. Per ingang worden relevante teksten aangehaald. Dit boek is uitstekend geschikt om de huidige rages te relativeren.

Het aardigst vond ik de controverses, die soms op het scherp van de snede werden uitgevochten. Reputaties stonden op het spel, futiele kwesties werden opgeblazen tot persoonlijke vendetta's. Niets menselijks is vogelaars en wetenschappers vreemd, dat blijkt maar weer. Aardig is de frequentie waarmee Meinertzhagen opduikt, een Grote Naam met een gemystificeerde levensloop (zie ook *Ibis* 135: 320-325, over een aantal falsificaties van zijn hand). Zijn beschrijving van het effect van een zware storm op vogels is echter ongeëvenaard. Je ziet de Fraters tegen een rots te pletter slaan. Of zou ook hier waarheid en verdichtselsel door elkaar hebben gelopen? — *Rob G. Bijlsma*

FORSMAN D. 1993. *Roofvogels van Noordwest-Europa*. GMB Uitgeverij, Haarlem. 180 p. + 201 foto's. ISBN 90.74345.02.6. Prijs f 39,90.

Eindelijk een vertaling van het beste determinatiewerk over Europese roofvogels. De Zweedse editie uit 1984 was voor velen aanleiding een woordenboek Zweeds-Engels te kopen. In tegenstelling tot *Flight identification* van Porter, Willis, Christensen en Nielsen gaat het boek van Forsman niet alleen in op veldkenmerken, maar ook op handkenmerken. Bovendien krijgen rui en nestjongen uitgebreid aandacht. De vergelijking met *Flight identification* valt ontegenzeggelijk ten gunste van Forsman uit. Niet dat Porter *et al.* een slecht boek hebben gemaakt, het is alleen dat Forsman meer te bieden heeft. De macht over het onderwerp is bij Forsman ook veel groter. Dit blijkt al uit de inleidende hoofdstukken en wordt benadrukt bij de behandeling van de soorten. Nooit eerder heb ik bijvoorbeeld de Wespindief zo goed beschreven zien worden, inclusief al die kleine details voor herkenning op grote afstand en sexe-verschillen. En kijk eens bij de Bruine Kiekendief, een intens lastige soort waar het gaat om sexe- en leeftijdverschillen. Een boek als dit laat zien dat detailkenmerken ook heel wel voor determinatiedoel-einden kunnen worden gebruikt bij vrijliggende vogels (voor wie daar nog aan mocht twijfelen). Dat roofvogels daarbij vanwege hun formaat een gemakkelijke groep zouden vormen, wordt door Forsman terecht weerlegd.

Omdat uitsluitend de Noordwesteuropese roofvogels worden behandeld, ontbreken potentiële probleemsoorten als Steppenarend en Keizerarend, Sakervalk en Lannervalk (die wel door Porter *et al.* worden gedekt). Dit gemis wordt goedgemaakt door de superieure behandeling van de overige soorten, de uitmuntende tekeningen

(veel aandacht voor details) en de talrijke foto's. Individuele herkenning met behulp van geruide veren wordt niet behandeld, maar zou bij een nieuwe editie zeker een plaats moeten krijgen. Dit onderwerp is elders voor Havik en Sperwer redelijk uitgespit maar dat geldt niet voor andere soorten die in de broedtijd ruien. Sinds 1984 hebben de ontwikkelingen op het determinatievlak overigens niet stilgestaan. Voor Bruine Kiekendief (Clark in *Dutch Birding* en *British Birds*), Ruigpootbuiszard (Dobler & Schneider in *Limicola*, Forsman in *Lintumies*) en Aquila-arenden (Christensen in *Birds of Nepal*, Forsman in *Limicola*) is nieuwe informatie beschikbaar gekomen. Een up-date zou mooi zijn geweest.

De vertaling voldoet, maar is hier en daar wat gemakzuchtig en te letterlijk waardoor horkerig Nederlands of neologismen (bijstralen i.p.v. baardjes) ontstaan. Maar niet gezeurd, als gespecialiseerde roofvogelgids is "Forsman" onovertroffen. Iedere soortenjager of roofvogelfreak is incompleet zonder dit boek. Voor trektelzeloten is het een goede handleiding, zodat ze eindelijk eens verder komen dan registreren hoeveel van welke soort wanneer hoe hoog in welke richting vliegt. Variaties in trekpatroon naar leeftijd en sexe zijn biologisch belangrijke fenomenen, waaraan veel te weinig aandacht wordt besteed door het trektellegioen. Hier bieden roofvogels perspectief, omdat ze groot zijn, relatief traag en overdag trekken (enkele uitzonderingen daargelaten). Dus tellers, kopen dat boek! — *Rob G. Bijlsma*

DE GOEDE A. A. 1993. *Selenium in marine waders*. Proefschrift Technische Universiteit Delft. 159 p. ISBN 90.73861.11.X.

Selenium is evenals kwik een giftig zwaar metaal. Ondanks deze giftigheid is selenium in lage concentraties een essentieel sporenelement en daarmee een onmisbaar bestanddeel van enzymen die een rol spelen in het functioneren van het lichaam. In het eerste deel van het proefschrift geeft Lida Goede voorbeelden uit de geschiedenis van vergiftigingen door selenium: China, waar na een seleniumvergiftiging bijna de helft van de inwoners van vijf dorpen overleed; de Verenigde Staten, waar meer dan 15 000 schapen stierven na het eten van planten met een hoog seleniumgehalte en recenter, in Californië, waar watervogels met een hoge concentratie selenium in de nieren en de lever eieren legden met eveneens een hoge concentratie selenium. De embryo's van deze eieren waren vaker misvormd en het uitkomstpercentage van de eieren was lager dan bij niet met selenium verontreinigde eieren.

In de jaren zeventig ontdekte de Wageningse ecotoxicoloog Koeman een nieuw aspect van selenium: het was in staat kwik te neutraliseren, door er een chemische verbinding mee aan te gaan. Enkele jaren later werd ontdekt dat het ook de giftigheid van zilver en cadmium kon neutraliseren.

De levers en nieren van steltlopers in de Waddenzee bevatten verrassend hoge concentraties selenium. Dit werd niet veroorzaakt door het voedsel, omdat de seleniumconcentraties in schelpdieren en wormen niet afweken van normaal. Ondanks hoge gehalten selenium in het bloed van broedende steltlopers werd slechts één misvormd embryo op honderd onderzochte embryo's gevonden en het proefschrift concludeert op grond van deze en andere gegevens dat de steltlopers van de Waddenzee niet

worden bedreigd door een selenium- of kwikvergiftiging.

In het tweede deel van het proefschrift wordt ingegaan op de seleniumhuishouding bij steltlopers. Weefsels van Scholeksters bevatten seleniumconcentraties die vier tot vijf maal zo hoog waren als in vergelijkbare weefsels van zoogdieren. Steltlopers zijn vermoedelijk in staat (een deel van het) selenium via de stuitklier uit te scheiden (zie ook: *Waddenbulletin*, 1985 (20): 181-183). Tot slot speculeert de schrijfster over een mogelijk verband tussen hoge seleniumconcentraties in het lichaam en lange potentiële levensduur van steltlopers.

De afzonderlijke hoofdstukken, elf in getal, zullen de komende tijd als artikelen verschijnen in toxicologische en ornithologische tijdschriften. — *Anne-Marie Blomert*

VAN OMMEN E. & BRINKHOF W. 1993. *Trekvogels van rots tot rots*. Benjamin & Partners, Groningen. 175 p. ISBN 90.5477.006.6. Prijs f69,50.

Een Visarend boven de hellingen rond Cordoba, Boerenzwaluwen door de uitgedroogde steppe La Serena en achttien Grauwe Ganzen hoog boven de vlakten rond Trujillo-Extremadura: een paar ervaringen tijdens een week vogels kijken eind maart in Zuid-Spanje. Vogels op reis naar het noorden. De vogelaar reist in gedachten mee, probeert tijd en afstand te overbruggen en krijgt daardoor het gevoel toch weer op de verkeerde plaats in het veld te zijn.

Erik van Ommen en partner Wilma Brinkhof reisden wel mee. In het voorjaar van 1991 startten zij in Gibraltar. Via de Coto Donana, Extremadura, de Pyreneeën, terreinen in Frankrijk, de Belgische en Nederlandse kust en de Waddenzee eindigden zij op Helgoland. Van rots tot rots, de route die ieder voorjaar door miljoenen trekvogels wordt gevolgd. Erik schilderde en Wilma schreef. Het resultaat is een meeslepend boek, door Vogelbescherming Nederland verkozen om de oprichting van de mondiale vogelbeschermingsorganisatie *Birdlife International* luster bij te zetten.

Van Erik van Ommen wordt gezegd dat hij de realiteit voorbij schildert, dat zijn werk neigt tot het magische. Hijzelf geeft toe gedachten en associaties aan zijn werk toe te voegen. Dat zijn juiste analyses want Eriks aquarellen in dit boek, met die van de Boerenzwaluw als rode draad door het werk heen, doen bij vogelaars fijne vogeltrekdagen herleven, doorgebracht waar dan ook in

Europa. En de gevolgde formule slaat aan. De *Mill Pond Press*, een uitgever van kunstuutgaven in de Verenigde Staten, nodigde het duo uit om met de trekvogels mee te gaan die de westkust van Noord-Amerika volgen, van Mexico tot Canada.

Trekvogels van rots tot rots inspireert tot navolging. Ook al omdat de tekst, voorzien van kaarten, ons laat weten welke vogelsoorten op welke plaatsen werden gezien. Te hopen valt dat boek plus kaarten de verantwoordelijke instanties weten te inspireren, waardoor belangrijke terreinen tussen Gibraltar en Helgoland beschermd zullen worden, zodat onze trekvogels van een veilige reisroute verzekerd zullen zijn. — *Gerard L. Ouweneel*

SMIT J. J. & TERLOUW R. J. S. 1991. *Vogels in het Eemland. De ontwikkeling van de vogelstand en het agrarisch gebruik vanaf 1900*. Uitgeverij Jan van Arkel, Utrecht. 134 p. + fietsroutekaart. ISBN 90.6224.170.0. f19,90.

Delen van dit boek zijn eerder gepubliceerd in het grijze circuit. Het is verheugend de resultaten in handzaam formaat en overzichtelijk voor een habbekrats gepresenteerd te krijgen. Het aardige van dit boek is de wijze waarop informatie over de vogelstand (vooral weidevogels) uit de eerste helft van deze eeuw is verkregen, namelijk door middel van gerichte interviews onder bejaarde bewoners. Deze werkwijze levert interessante gegevens op die deels geschikt zijn voor vergelijkingen met de huidige situatie. Soorten als Zomertaling, Kwartel, Kwartelkoning, Kempphaan, Tureluur en Gele Kwikstaart waren rond 1910 gewone broedvogels; tijdens tellingen in 1976 en 1989 waren ze (vrijwel) verdwenen. Soorten als Grutto en Watersnip lijken echter in eerste instantie te zijn toegenomen, maar de recente ontwikkelingen in de landbouw zijn uiteindelijk ook voor deze soorten negatief. In het boek wordt uitgebreid stilgestaan bij de veranderingen in grond- en watergebruik en landbouwmethoden. Hierdoor zijn de wijzigingen in de vogelstand goed te verklaren, al moet er bij sommige soorten (Ooievaar) meer aan de hand zijn geweest.

De ruime aandacht voor de eerste helft van deze eeuw maakt dit boek tot een belangrijke aanwinst. Uit die tijd is immers weinig kwantitatief materiaal voorhanden. Een inventieve aanpak, zoals hier via "oral history", blijkt daar aan tegemoet te kunnen komen. — *Rob G. Bijlsma*